

ВИКОНАВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ: НА ШЛЯХУ РЕФОРМ

Ключові слова: примусове виконання судових рішень та рішень інших органів, державний виконавець, приватний виконавець, оцінка арештованого майна, заходи примусового виконання.

Keywords: enforcement of judgments and decisions of other authorities, the bailiff, private performer, evaluation of the arrested property enforcement measures.

Постановка проблеми. Україна проходить непростий період реформування у багатьох сферах, в тому числі у сфері виконавчого провадження. Важливість успіху всіх розпочатих реформ не викликає сумніву, однак, видається, що вдале реформування процедури примусового виконання судових рішень та рішень інших органів в Україні матиме настільки позитивний ефект, наслідки якого безперечно найкращим чином відзеркаляться у багатьох сферах правового і суспільного життя в нашій державі.

Необхідність реформування виконавчого провадження є нагальною, оскільки, з погляду Європейського суду з прав людини «виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, повинно розглядатись як невід’ємна частина «судового розгляду» в розумінні статті 6 Європейської конвенції з прав людини і основоположних свобод [1], яка гарантує право на справедливий судовий розгляд» [2, 300].

Конституційний Суд України в своєму рішенні №5-рп/2013 від 26 червня 2013 року [3] також зазначив, що виконання судового рішення є невід’ємною складовою права кожного на судовий захист і охоплює, зокрема, законодавчо визначений комплекс дій, спрямованих на захист і відновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави. Невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий розгляд судом.

Слід зазначити, що Україна залишається лідером за зверненнями громадян до Європейського суду з прав людини (надалі — ЄСПЛ) [4], і більшість таких скарг стосується неналежного виконання судових рішень та рішень інших органів. З метою покращення означеної ситуації був прийнятий новий Закон України «Про виконавче провадження» від 02. 06. 2016 р. [5].

Стан дослідження. Проблема вдосконалення виконавчого провадження була предметом наукових досліджень таких науковців як В. В. Комаров, Д. М. Сібільов, Ю. В. Білоусов, С. Я. Фурса та інших. Однак, ця проблема, як видається, і надалі залишається далекою від вирішення.

Мета дослідження полягає у здійсненні наукового аналізу Закону України «Про виконавче провадження» від 02. 06. 2016 р., виявлення переваг, недоліків та прогалин правового регулювання примусового виконання на

підставі цього Закону та формулювання пропозицій щодо підвищення ефективності виконання судових рішень та рішень інших органів в Україні.

Виклад основних положень. Новий Закон України №1404-VIII «Про виконавче провадження» (надалі — Закон) був прийнятий Верховною Радою України 02 червня 2016 року і набрав чинності 05 жовтня 2016 року. Однак статті 8, 9 та положення, що стосуються діяльності приватних виконавців, введені в дію через три місяці з дня набрання чинності Законом №1404-VIII, а саме 05 січня 2017 року.

Нововведенням Закону є запровадження інституту приватних виконавців як одного із перспективних напрямів розвитку виконавчого провадження, правовий статус та організація діяльності яких встановлені Законом України №1403-VIII від 02 червня 2016 року «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [6], який набрав чинності 05 жовтня 2016 року. Законом визначено перелік рішень, що не можуть виконуватися приватними виконавцями (рішень про відібрання і передання дитини, встановлення побачення з нею або усунення перешкод у побаченні з дитиною; рішень, за якими боржником є держава, державні органи, Національний банк України, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, державні та комунальні підприємства, установи, організації, юридичні особи, частка держави у статутному капіталі яких перевищує 25 відсотків, та/або які фінансуються виключно за кошти державного або місцевого бюджету; рішень, за якими боржником є юридична особа, примусова реалізація майна якої заборонена відповідно до закону; рішень, за якими стягувачами є держава, державні органи; рішень адміністративних судів та рішень Європейського суду з прав людини; рішень, які передбачають вчинення дій щодо майна державної чи комунальної власності; рішень про виселення та вселення фізичних осіб; рішень, за якими боржниками є діти або фізичні особи, які визнані недієздатними чи цивільна дієздатність яких обмежена; рішень про конфіскацію майна; рішень, виконання яких віднесено Законом безпосередньо до повноважень інших органів, які не є органами примусового виконання та інші) [7, 3].

Для забезпечення ефективності виконавчого провадження, своєчасного та повного виконання рішень Законом, зокрема:

- визначено принципи виконавчого провадження, що спрямовані на забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб;
- розширено перелік рішень, що підлягають примусовому виконанню;
- передбачено формування відкритого Єдиного реєстру боржників;
- запроваджено автоматизацію процедур виконання рішень шляхом електронної реєстрації документів, повного фіксування процесуальних рішень та виконавчих дій в автоматизованій системі, порядок функціонування, надання інформації та умови доступу до якої визначаються Міністерством юстиції України; — оптимізовано строки проведення виконавчих дій;

- передбачено посилення відповідальності боржника у виконавчому провадженні, істотне підвищення розмірів штрафів, що накладаються виконавцем;
- модернізовано механізм адміністрування авансового внеску та виконавчого збору;
- запроваджено можливість реалізації арештованого майна шляхом його продажу на електронних торгах із врахуванням обмежень, встановлених законопроектом;
- удосконалено систему відрахувань із заробітної плати та інших доходів боржника, процедури виконання рішення про вселення стягувача, поновлення на роботі, порядку виконання рішень, за якими боржник зобов'язаний вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення, про режим зберігання майна, на яке накладено арешт, визначення вартості майна боржника, оцінки майна боржника тощо.

Крім цього, однією із основних новацій Закону є скорочення строку пред'явлення виконавчого документа до виконання (ст. 22 Закону), а також визначення строків, з настанням яких починається відлік терміну для пред'явлення виконавчого документа до виконання.

Внесено також окремі зміни щодо зупинення виконавчого провадження. Обов'язкове зупинення виконавчого провадження доповнено новою підставою: запровадження Національним Банком України мораторію на задоволення вимог кредиторів банку, крім рішень щодо виконання зобов'язань, пов'язаних з обслуговуванням господарської діяльності банку, в тому числі з виплатою заробітної плати, авторської винагороди, відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю працівників банку, а також вимог кредиторів щодо виплати заробітної плати, аліментів, пенсій, стипендій, соціальної допомоги в межах установлених тимчасовим адміністратором лімітів (ст. 37 Закону). Також зазнали змін й окремі підстави для обов'язкового зупинення виконавчого провадження, зокрема: «подання до суду позову про виключення майна з акта опису і арешту» замінено на «зупинення судом реалізації арештованого майна»; «внесення касаційного подання прокурора на рішення суду» замінено на «прийняття судом до розгляду касаційної скарги прокурора на рішення суду».

Оцінка арештованого майна також зазнала змін: введено нове поняття «визначення вартості майна», що здійснюється державним виконавцем, тоді як «оцінка майна» здійснюється суб'єктом оціночної діяльності — суб'єктом господарювання; сторони мають право протягом десяти днів подати виконавцю заперечення щодо результатів визначення вартості майна або оцінки майна; повідомлення про результати визначення вартості майна або оцінки майна надсилаються сторонам рекомендованим листом; у разі заперечення стороною результатів оцінки майна виконавець призначає рецензування звіту про оцінку майна, витрати на яку несе сторона, що заперечує оцінку; у разі незгоди з оцінкою, визначеною за результатами рецензування, сторони мають право оскаржити її в судовому порядку; звіт про оцінку є чинним протягом шести місяців, після чого оцінка проводиться повторно.

Разом з тим, практики зазначають, що п. 6 ч. 3 ст. 11 нової редакції Закону державному виконавцю надано право накладати арешт на кошти боржника без прив'язки до виконання конкретного виду судових рішень. Проте зі змісту статей 52, 57 Закону в попередній редакції випливає, що звернення стягнення на майно боржника полягає в його арешті, вилученні та примусовій реалізації, арешт майна боржника застосовується для забезпечення реального виконання рішення. Отже, зазначені норми дають підстави вважати, що накладення арешту на кошти та інші цінності боржника здійснюється державним виконавцем у процесі виконавчого провадження з виконання виконавчих документів майнового характеру, а накладення арешту на кошти боржника з виконання судового рішення про зобов'язання вчинити певні дії, поновлення на роботі тощо навряд чи буде обгрунтованим і приведе до його реального виконання [8].

Існують розбіжності нової редакції Закону «Про виконавче провадження» зі старою редакцією того ж Закону і в частині застосування заходів примусового виконання. Зокрема, новим Законом державний виконавець задля забезпечення виконання рішення змушений буде застосовувати нові заходи примусового виконання, що передбачені пунктом 1 статті 32 цього Закону, а саме — звернення стягнення на майнові права боржника. Однак новий Закон жодним чином взагалі не регламентує цю процедуру.

Відмінності у новій та попередній редакціях Закону стосуються і процедури поновлення на роботі. Так, відповідно до статті 76 нового Закону рішення про поновлення на роботі буде вважатися виконаним з дня видачі відповідного наказу або розпорядження, тоді як згідно з попередньою редакцією Закону таке рішення вважається завершеним з моменту фактичного допущення працівника до виконання попередніх обов'язків на підставі відповідного акта органу, що прийняв рішення про звільнення або переведення працівника. На думку експертів, попередня редакція Закону в частині виконання рішення про поновлення на роботі шляхом допущення працівника до виконання попередніх обов'язків є більш вдалою [8]. Відсутність цього положення в новому Законі може призвести до виникнення проблем при поновленні працівника: де-юре він буде поновлений за наказом, а де-факто може бути недопущений до роботи.

Висновки. Таким чином, доводиться констатувати, що новий Закон України «Про виконавче провадження» поряд зі значною кількістю позитивних нововведень у процедуру примусового виконання судових рішень та рішень інших органів містить і деякі недоліки у регулюванні цієї процедури. Однак, незважаючи на це, варто сподіватись, що цей Закон буде сприяти позитивним зрушенням у здійсненні виконавчого провадження, а всі спірні моменти правового регулювання процедури виконання судових рішень та рішень інших органів будуть усунені шляхом внесення змін і доповнень до Закону України «Про виконавче провадження».

Список використаних джерел

1. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

- <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. **Де Сальвіа М.** Прецеденты Европейского Суда по прав человека. Руководящие принципы судебной практики, относящиеся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. / М. де Сальвіа — СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2004.
 3. Рішення Конституційного суду України у справі у справі за конституційним зверненням акціонерної компанії «Харківобленерго» щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 17, пункту 8 частини першої статті 26, частини першої статті 50 Закону України «Про виконавче провадження» №5-рп/2013 від 26 червня 2013 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
 4. Щорічний звіт про результати діяльності Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http:// old.minjust.gov.ua/](http://old.minjust.gov.ua/).
 5. Про виконавче провадження: Верховна Рада України; Закон від 2 червня 2016 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2016. — № 30. — ст. 542.
 6. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Верховна Рада України; Закон від 2 червня 2016 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2016. — № 29. — ст. 535.
 7. Науково-практичний коментар Закону України «Про виконавче провадження» [текст] / практичний посібник — К. : «Центр учбової літератури», 2017. — 296 с.
 8. **Ілляк М.** Виконавче провадження по-новому, або Чи покращиться якість виконання судових рішень? / М. Ілляк // Юридичний вісник України. — 2017. — № 22 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://yurincom.com/ua/legal_practice/analitichna_yurysprudentsiia/

Анотація

Статтю присвячено характеристиці основних положень нового Закону України «Про виконавче провадження», здійснено аналіз нововведень цього Закону, виокремлено позитивні зміни у процедурі виконавчого провадження на підставі нового Закону України «Про виконавче провадження», а також висловлено міркування з приводу тих змін, які, на думку автора, не слугуватимуть покращенню примусового виконання судових рішень та рішень інших органів в Україні.

Annotation

The article is devoted to the characterization of the main provisions of the new Law of Ukraine "On Enforcement Proceedings", the analysis of the innovations of this Law, singled out improvements in the procedure of enforcement proceedings under the new Law of Ukraine "On Enforcement Proceedings" and expressed views on the changes, which, According to the author, does not serve the improvement of the enforcement of judgments and decisions of other authorities in Ukraine.